

CONSIDERATIONS REGARDING ROMANIAN TRADITIONAL CAROLS PERFORMED IN SLĂNIC PRAHOVA AREA

Andreea Vlăsceanu
Petroleum-Gas University of Ploiești

Abstract: The article reveals the theme of exploitation of local culture in Slănic Prahova area, a Romanian urban space. Through an ethnological case study realized in this space in 2015, the article highlights the originality of this environment and also puts together two concepts: tradition and innovation. The urban identity of Slănic Prahova area was deciphered through an investigation of urban ethnology. A linguistic research on the Romanian traditional songs performed in the folkloric habits highlights the local specific of this area. The article presents Christmas carols analyzed from the linguistic, ethnological and social point of view, carols unchanged by time.

Keywords: linguistics, tradition, innovation, ethnology, carol.

Spațiul urban românesc este o realitate în dezvoltarea societății românești care marchează diferențe semnificative față de spațiul rural și evidențiază două dimensiuni fundamentale: etnoculturalul și socioculturalul.

Orașul Slănic Prahova este situat în Subcarpații de Curbură, fiind un areal semnificativ din punct de vedere al extracției de sare, dar și ca stațiune balneo-climaterică. Din punct de vedere al orientării geografice, orașul Slănic se situează în partea central-nordică a județului Prahova, între coordonatele de 45° 13' 50" latitudine nordică și 25° 56' 20" longitudine estică.¹

Slănicul se află pe valea pârâului cu același nume, un important afluent al Vărbilăului. Apele sale, mereu aceleași și mereu altele, au luptat necontenit cu capriciile geologice ale ținutului. Izvorât din soclul de piatră al Gorganului, unul dintre cele trei dealuri care înconjoară Slănicul (Plaiul Șerban Vodă și Dealul Piatra Verde), pârâul Slănic își croiește drum prin dealurile de piatră și sare, uneori învolburat, alteori liniștit, creând terase, dar și poieni în care oamenii și-au înfiripat frumoase gospodării. Orașul este alcătuit din trei cartiere: Prăjani, Groșani și Centru, aceste așezări aparținând în timpurile străvechi unui sistem social moșnensc, locuitorii numindu-se de asemenea moșneni.²

Prima atestare documentară a Slănicului datează de la începutul secolului al XVI-lea, însă Nicolae Iorga, în lucrarea sa *Tratatul de Istorie al României*³, precizează că exploatarea ocnelor slănicene ar data din cele mai vechi timpuri. În multe puncte ale Slănicului au fost descoperite numeroase vestigii arheologice, datând din epoca bronzului (pumnale, săbii, topoare). În nordul orașului există un munte format din tuf vulcanic, numit Piatra-Verde, aici fiind descoperite urmele unei cetăți dacice. În acest loc s-a găsit o monedă daco-getică din secolul II î.H., pe care este imprimat capul zeului viței-de-vie Dionisos. De asemenea, s-au mai găsit vase de lut, în care

¹ Vasile Petrescu, *Slănic- Prahova la 470 de ani de Atestare Documentară*, Editura Premier, București, 2003, p. 15.

² Arhiva Primăriei Slănic, *Documente slănicene*, cap. II, p. 24.

³ C. Georgescu, *Monografia orașului Slănic, 1945 (în manuscris)*, p. 15.

erau denari romani, monede folosite în acea vreme de către romani. Acest lucru dovedește faptul că așezarea slăniceană s-a dezvoltat foarte mult, dar a avut legături comerciale și cu restul țării.

Interferențele urbanului cu ruralul se regăsesc în arealul Slănic Prahova pe toate palierele, conturând astfel un spațiu social rar care include două tipuri de structuri: pe de-o parte se evidențiază un mediu rural, cunoscut prin păstrarea autentică a obiceiurilor și tradițiilor din acest areal și, pe de altă parte, o structură urbană conturată de așezări urbane (blocuri, instituții, societăți comerciale ș.a).

Slănicul a început să fie recunoscut ca așezare începând cu anul 1691, când Spătarul Mihai Cantacuzino devine proprietarul unei moșii de 1077 de hectare, care reprezenta aproximativ un sfert din suprafața Slănicului, printr-un hrisov semnat de Domnul Țării de la acea vreme, Constantin Brâncoveanu.⁴ Spătarul a cumpărat această moșie, tocmai pentru a începe exploatarea sării în Slănic.

Denumirea Slănicului apare la începutul sec. al XVI –lea în registrele vicesimale din Brașov. Acestea au înregistrat care cu mărfuri din Slănic alături de 71 de care din satele vecime (Homorâciu, Plopeni, Teișani, Văleni).⁵ Slavii au numit așezarea „Slăniku”, însemnând „târg de sare”, în timp ce în bulgară „Slănic” înseamnă „bulgăre de sare”.

Satul slănicean, ca orice sat din vechime, este un fenomen social complex ce cuprindea laolaltă trei elemente distincte: o „populație”, „o vatră de sat” și un „trup de moșie”.

În orașul Slănic, Spătarul Mihail Cantacuzino a avut o contribuție importantă la dezvoltarea culturii locale prin faptul că, pe lângă minele de sare înființate a redeschis școala slavo-română în anul 1867. De asemenea, a construit și o biserică, în incinta căreia funcționa această școală. Școala slăniceană a funcționat mult mai devreme, deoarece există informații care menționează că primele școli ar fi existat prin anii 1741-1743. Acestea funcționau pentru fiii boierilor, dar și pentru copiii negustorilor care voiau „să se aplece către învățătură”. În schimb, copiii meseriașilor și ai ciocănașilor (tăietor de sare), trebuia să învețe să taie sare. Spătarul a dat ordin să se creeze condițiile necesare funcționării școlii prin asigurarea de lemne, manuale și dascăli bine pregătiți.

Încă din cele mai vechi timpuri și până astăzi, viața țăranului român a depins de obiceiurile de peste an, toate adunate într-un calendar tradițional care este respectat în funcție de un anumit areal. Alături de calendarul alcătuit de biserică, comunitățile rurale și-au făcut propriul calendar care conține legi nescrise ale tradiției populare și care se aplică în funcție de fiecare anotimp în parte. Acest calendar se ghidează după reperele cosmice (echinoctii, solstiții și faze ale lunii) și terestre (aparitia primilor muguri, sosirea și plecarea păsărilor călătoare, căderea primelor frunze și apariția primei zăpezi).

Elemente purificatoare cum ar fi: focul, apa, sarea, dar și plante tămăduitoare, care întregesc actul purificării s-au folosit pentru realizarea unor anumite ritualuri și ceremonii tradiționale. Primăvara se curăță grădinile, iar gunoaielor rezultate li se dau foc, tocmai pentru a purifica pământul care urmează să rodească din nou. În ziua în care se pleacă la arat, caii și plugul se stropesc cu apă sfințită, pentru ca recolta să fie bogată. În descântecelor și ritualurilor de dragoste se folosesc busuiocul și mătrăguna, două plante magice, care se crede că fac minuni în aflarea ursitului unei fete sau în schimbarea destinului băiatului.

⁴ C. Săvulescu, *Monografia ilustrată a orașului Slănic*, în manuscris, 1990.

⁵ Andreescu Maria, *Monografia Slănicului*, în manuscris, 1945, p. 35.

În orice areal, existența umană este coordonată de un cumul de obiceiuri și tradiții specifice locului. Orice perioadă a vieții este marcată de aceste datini începând cu obiceiurile de naștere, nuntă și înmormântare în cadrul cărora se întâlnesc și obiceiuri calendaristice.

În mediul urban al arealului Slănic, obiceiurile de iarnă își regăsesc originea în sfera ruralului și își păstrează în același timp valoarea estetică și autentică indiferent de locul în care sunt performate.

Fenomenul colindatului deschide ciclul celor douăsprezece zile ale sărbătorilor Crăciunului și Anului Nou. El începea în seara de Ajun și continua în unele locuri în Ajunul și în ziua Anului Nou. La colindat participă tot satul tradițional, deși efectiv colindă doar copiii și flăcăii constituiți în cete, bărbații până la o anumită vârstă (până la 50 de ani), mai nou și fetele, rar de tot femeile și uneori fetele și flăcăii împreună.⁶

Potrivit studiilor folclorice realizate, termenul de „a colinda” înseamnă a merge din casă în casă cu urări de belșug și sănătate. Colindatul se realizează de cete de copii, tineri, dar și bătrâni. Un element semnificativ în realizarea colindatului este costumul popular. Toți cei care pleacă la colindat poartă costume populare specifice zonei din care provin. Alte instrumente specifice colindatului sunt: buhaiul, clopotele, biciul, sorcova, dar și chitara.

În spațiile urbane, colindatul se performează la scările de bloc, respectiv la fiecare ușa în parte și, de asemenea, la fiecare instituție a orașului. În Slănic se păstrează aceeași formulă a grupului de tineri, numit *ceată* și se performează colindatul respectându-se întocmai aceleași tradiții pe care le respectau sătenii.

Colindul care deschide seria urărilor sărbătorilor de iarnă este numit „Bună dimineața”. Colindul de *Bună dimineața* conține urări de sănătate, belșug și urări de bine pentru anul care va veni:

„Bună dimineața lui Moș Ajun,/Bună dimineața lui Moș Crăciun./Bine v-am găsit cinstiți gospodari!/Am venit să vă urăm și cu drag să vă cântăm/Asta-i seara de Ajun și seara lui Moș Crăciun/Să vă fie casa, casă/Să vă fie masa, masă/Câte cuie sunt la casă/Atâția colaci pe masă/Câte paie sunt în șură/Atâta grâu în bătătură./Sănătate multă-n casă/Și copii frumoși la masă./Iar acuma la plecare/Te rugăm cu mic, cu mare,/Să ne dai câte-un covrig/Ca să nu murim de frig./Iar Crăciunul care vine/Să te găsească cu bine/La anul și la mulți ani!”⁷

Elementele lexicale care se regăsesc în acest colind performat în arealul Slănic întăresc ideea păstrării autenticității unor termeni vechi: șură, gospodar, bătătură, colac. Termenul „șură” este atestat prima dată în anul 1551 ef D. BOGDAN GL 108. Clădire anexă într-o gospodărie (rurală) de obicei cu mai multe încăperi, care servește mai ales la depozitarea nutrețului, a cerealelor, a uneltelor gricole etc. Sau la adăpostirea vitelor și a cailor; prestr. Șopron (11). V hambar, grajd, magazie (11) *Grâul străngeți în șura mea*. 2. Șură-din germ dial. Sehur, săs. Sehyren. Șura este uneori o clădire mai mare decât casa, cu pereți de birne și un acoperiș de paie, extrem de înalt, VUIA T.N. 101, cî. Id. PĂST, 192, DR. IV, 147 *Priveam cele grămădite în șura-i largă*.”⁸

Termenul „gospodar” „I. s.m. Hospodar II. Paysan aise. Maître de maison. Mari. 2. Menager. 1. Domn, prinț. Alexandru Ipsilant. Voevod i Gospodar. DIONISIE. C. 166. 2. Om ce are casă, vite și toate cele trebuitoare la o gospodărie. (CREANGĂ GL), țaran cu stare, mic proprietar econom. P. ext. Stăpân de casă. P. gener. Bărbat, soț. Hospodar s.m. (ad.I) LB (ad II)-

⁶ Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999, p. 46.

⁷ Subiect investigat: Avram Nicolae, 68 de ani, loc. Slănic, 23 iulie 2014.

⁸ DLR, Tom XV, SPONGLAR-Ș, București, Editura Academiei Romane, 2010.

Nu se întreabă casa frumosului, ci casa gospodarului. ZANNE, P II 561 (Într-o poezie populară din Muntenia, unde cuvântul nu-i întrebuițat) boscodăr s.m. MAT. FOLC. 166.”⁹

De asemenea, „colacul” are multiple semnificații: „s.m. 1. Aluat (cocă) de făină (de grâu) copt în cuptor (un fel de pâine), de obicei în forma rotundi din două s. trei suluri de cocă, făcut nu pentru mâncarea zilnică obicinuită, ci pentru împărțit altora la anume solemnități religioase ale familiei (...). Colacii au un rol destul de important în viața religioasă a poporului nostru, fiind dați în dar preoților, de pomană săracilor, precum și nașilor s. la diferite ocazii solemne. 2. A aștepta pe cineva cu colaci calzi= a-i face o primire deosebit de călduroasă. 3. Nu i-a s-au prins colacii=n-a izbutit, nu i-a mers. ION CR. VII 54. Popâc, moașă, colac=iată, tocmai acum când nici nu ma așteptam. 4. P. Ext. Bucăți de pâine cu colivă și lumânare pe ea care se împart la săraci, la rude și la vecini.”¹⁰

Colindătorii primesc colaci, mere, nuci, dar și alte dulciuri. Colindatul se face până seara târziu, dar și în dimineața de Ajun. În această zi, gospodinele continuă pregătirile pentru ziua de Crăciun: se frământă cozonacii și colacii care se vor duce la biserică și se pregătesc celelalte produse de porc. Seara, femeile merg la slujbă cu toate produsele pentru a fi sfințite și împărțite în ziua de Crăciun, pentru sufletele celor plecați la cele veșnice.

Ziua de Crăciun este o zi specială, pentru că reunește toată familia în jurul mesei de Crăciun. Copiii primesc daruri, iar înainte de a se așeza la masă, bărbatul casei spune rugăciunea *Tatăl nostru* și mulțumește lui Dumnezeu pentru bucatele date. Se servesc bucate tradiționale: șuncă, tobă, sarmale, friptură, dar și cozonac și alte prăjituri tradiționale.

Încă din cele mai vechi timpuri, sărbătoarea Crăciunului durează trei zile, a treia zi fiind sărbătorit *Sfântul Ștefan*. La Slănic, toți cei care poartă numele de Ștefan, sunt colindați de cete de flăcăi, cu urări de sănătate și bogăție:

„Sfânt Ștefane, sfânt Ștefane,/Astăzi de ziua matală,/Îți urăm cu bucurie,/Mulți ani norocoși să-ți fie/Sănătate, fericire,/Iar la anul care vine,/Să te găsim tot cu bine.”¹¹

În zilele care urmează, se fac pregătirile pentru trecerea în Noul An, gospodinele pregătesc alte bucate, iar copiii și tinerii se pregătesc din nou de colindat. De această dată, colindele sunt mai numeroase și toate conțin urări de bine și belșug pentru noul an. Se performează colinde de genul: *Capra*, *Ursul*, *Sorcova*, *Plugușorul*, *Florile dalbe*, dar și alte colinde specifice locului.

Obiceiul *Capra* se performează de cete de copii și flăcăi îmbrăcați în costume populare. Unul dintre ei interpretează rolul caprei, fiind acoperit cu o cuvertură realizată din lână colorată și lucrată cu motive populare și o mască reprezentând capul caprei confecționat din lemn. Acesta dansează în ritmul colindului spus de alt flăcău :

Capra

„Ța ța ța căpriță ța/Hai să facem bani cu ea/Ța ța ța la iarbă verde/Că nici lupu’ nu te vede./Capra noastră e frumoasă/Gătită ca o mireasă/E frumoasă bate-o focul/Joacă de-i sare cojocul./Asta-i capra de Slănic/Cu nimeni n-are nimic/Dacă-i dați un leu sau doi/Ea mai vine pe la voi./Și acuma la plecare/Să vă facem o urare/La anu’ când mai venim/Sănătoși să vă găsim.”¹²

Colindul *Sorcova* este performat de grupuri de copii sau tineri, în seara de 31 decembrie și în ziua de Anul Nou, pe 1 ianuarie.

Sorcova (text tradițional)

⁹ DLR, Tom VI, F-I/Î, București, Editura Academiei Romane, 2010.

¹⁰ DLR, Tom II, C, București, Editura Academiei Romane, 2010.

¹¹ Subiect investigat: Saulea Victor, 81 de ani, loc. Slănic, 28 iulie 2014.

¹² Subiect investigat: Stuparu Mărioara, 69 de ani, loc. Slănic, 27 august, 2014.

„Sorcova vesela/Să trăiți, să înfloriți,/Ca merii, ca perii/În mijlocul verii/Tare ca piatra/Iute ca săgeata/Tare ca fierul/Iute ca oțelul./La anul și la mulți ani!”¹³

La Slănic, sorcova nu este constituită dintr-o nuielușă îmbrăcată în hârtie creponată ca în alte părți, ci este alcătuită dintr-un mănunchi de șapte ramuri de zarzăr, cireș, măr, vișin, cais, păr, și prun, culese încă din luna noiembrie, de Sfântul Andrei și puse în casă la căldură. Acestea înmuguresc, înfloresc și astfel, se face un buchet legat cu o panglică roșie.

Limbajul folosit în toate cânturile este păstrat din cele mai vechi timpuri și redat întocmai fără a fi atins de amprenta modernității. Majoritatea termenilor regăsiți în cânturile populare alcătuiesc un sistem de simboluri al limbii vorbite în acest areal.

Prin aceste obiceiuri și tradiții, din cadrul sărbătorilor de iarnă, orașul Slănic își păstrează valoarea autentică și va dăinui veșnic în memoria generațiilor care vor transmite mai departe ideologia a acestor datini străvechi.

BIBLIOGRAFIE

1. Andreescu, Maria, *Monografia Slănicului*, în manuscris, 1945.
2. Arhiva Primăriei Slănic, *Documente slănicene*, cap. II.
3. DLR, Tom I, A-B, București, Editura Academiei Romane, 2010.
4. DLR, Tom II, C, București, Editura Academiei Romane, 2010.
5. DLR, Tom VI, F-I/Î, București, Editura Academiei Romane, 2010.
6. DLR, Tom XV, SPONGLAR-Ș, București, Editura Academiei Romane, 2010.
7. Georgescu, C., *Monografia orașului Slănic, 1945 (în manuscris)*.
8. Petrescu, Vasile *Slănic- Prahova la 470 de ani de Atestare Documentară*, Editura Premier, București, 2003.
9. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999
10. Săvulescu, C., *Monografia ilustrată a orașului Slănic*, în manuscris, 1990.

¹³ Subiect investigat: Pavel Marian, 13 ani, loc. Slănic, 18 noiembrie 2014.